

Kulttuuriympäristö ihmisten arkiympäristönä

Marketta Kyttä

Aalto yliopisto/ Mapita Oy

Ympäristöministeriön määritelmän mukaan kulttuuriympäristö koostuu rakennusperinnöstä, kulttuurimaisemasta ja muinaisjäännöksistä. Määritelmä on hyvin laaja: ihmisten arkiympäristöstä on vaikea löytää ulottuvuutta, joka ei olisi kulttuuriympäristöä. Jos kulttuuriympäristöstä rajautuu pois ainoastaan koskematon luonto, silloin ihmisten jokapäiväinen elinympäristö, arkiympäristö koostuu nimenomaan kulttuuriympäristöstä.

KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Kuva 1. Kulttuuriympäristö koostuu rakennusperinnöstä, kulttuurimaisemasta ja muinaisjäännöksistä¹.

Arkikielessä kulttuuri- ja luonnonympäristö asettuvat helposti vastakkaisiksi ja erillisiksi. Todellisuudessa ihmisen kädenjälki näkyy kuitenkin nykyään lähes kaikkialla. Koskemattonta luontoa on vaikea löytää jopa Suomesta ja luonnonympäristöksi kutsumamme tila, metsät, pellot, niityt, puutarhat, puistot, vesialueet jne. on mitä suurimmassa määrin ihmisen muokkaamaa. Vaikka ympäristö ei edustaisikaan juuri käsillä olevan sukupolven kädenjälkeä, aikaisemmat sukupolvet ovat lähes aina muokanneet ympäristöä omien tarkoitusperiensä mukaisesti.

Tässä selvityksessä paneudutaan kulttuuriympäristön rooliin ja merkityksiin ihmisten arkikokemuksissa. Turistioppaat, postikortit, kuvakirjat ja kotiseutuoppaat tarjoavat joitakin tulkintoja alueiden olennaisista piirteistä ja tärkeistä paikoista, kulttuuriympäristön keskeisistä merkityksistä. Tässä selvityksessä huomio kuitenkin kohdistuu ympäristön käyttäjien näkökulmaan samalla huomioiden, että näitä käyttäjiä ovat myös aikaisemmat ja tulevat sukupolvet, eivät ainoastaan ympäristön nykyiset käyttäjät.

Selvityksessä päädytään suosittamaan rakennusten, paikkojen ja alueiden ainutlaatuisten ja omaleimaisten piirteiden etsimisen kytkemistä olennaisena osana kaikkeen suunnitteluun. Osittain näin jo tehdäänkin, mutta ei vielä riittävästi. Alueen oman perinteen ja kulttuuriympäristön arvostus on Suomessa lisääntynyt viime vuosina. Rakennusten suojelupäätökset eivät enää kohtaa samanlaista vastustusta kuin aikaisemmin, jolloin vannottiin lujasti edistyksen nimeen. Useilla alueilla on vaikeasti määriteltävä mutta tunnistettavissa oleva identiteetti, joka liittyy paikan symbolisiin ja historiallisiin merkityksiin. Monesti on kyseessä jokin ainutlaatuinen tai alkuperäinen kohde, jonka aitous liittyy

menneisyyden läsnäoloon.² Jokaisen alueen erityisvahvuuksien tunnistaminen luo pohjaa uniikeille, paikallisesti erityisille suunnittelu-ratkaisuille. Samalla suomalaista asuntotuotantoa ja asuin- aluesuunnittelua, joita on toisinaan luonnehdittu homogeenisiksi ja liian yksitoikkoiseksi, saadaan rikastettua³.

Seuraavassa paneudutaan hieman tarkemmin kulttuuriympäristöjen kokemuksellista ulottuvuutta valottaen kolmeen, keskeiseen kysymykseen. Mitä olemassa olevan tutkimustiedon valossa tiedetään a) ihmisten juurtumisesta paikkoihin, b) elinympäristöjen viihtyvyys- ja epävihtyvyystekijöistä ja c) muuttoliikkeestä ja sen syistä. Lopuksi päädytään suosittelemaan erityistä lähestymistapaa, jonka kautta alueiden omaleimaiset piirteet voidaan tunnistaa ja pohditaan hieman myös teoreettisella tasolla, miten kulttuuriympäristön merkitys rakentuu.

Kulttuuriympäristö ja ihmisen juurtuminen paikkoihin

Ihmisten kiintyminen tai juurtuminen paikkoihin (place attachment) tarkoittaa kokonaisvaltaista, tunteenomaista kokemusta ympäristön laadusta ja omasta henkilökohtaisesta siteestä ympäristöön⁴. Kiintymyssuhdetta paikkoihin on tutkittu yhä vilkkaammin mm. psykologian, sosiologian, antropologian ja maantieteen piirissä. Nykyinen, globalisoitunut aika ei ole vähentänyt tutkimuksellista kiinnostusta tähän teemaan, itse asiassa päinvastoin: alan tutkimus on vilkkaampaa kuin koskaan. Suomessa on valitettavasti tehty hyvin vähän tämäntyyppistä tutkimusta, siksi alla oleva lyhyt katsaus keskeisiin tutkimustuloksiin nojaa pääosin ulkomaisiin lähteisiin.

Fenomenologisesti suuntautuneet maantieteilijät, Tuan⁵ ja Relph⁶ määrittivät aikoinaan *paikan* moniulotteisilla merkityksillä ladatuksi kokonaisuudeksi erotuksena abstraktista *tilasta*. Paikkaan liittyy siis olennaisesti historiallinen jatkuvuus, erityisluonne ja sitoutuneisuus. Voi kysyä, tekeekö moderni, globalisoituvan maailman kiihkeätempoinen elämänrytmi mahdolliseksi kiintymisen paikkoihin ja jopa paikkojen koko olemassaolon? Moderneja kaupunkeja leimaa samanlaistuminen. Kaupungit eri puolilla Suomea ja jopa ympäri maailmaa ovat alkaneet yhä enemmän muistuttaa toisiaan: samat ketjumyymälät, samanlainen arkkitehtuuri, samat muoti-ilmiot kaikkialla. Toisaalta havaittavissa on ehkä myös kasvavaa tietoisuutta paikkojen erityisluonteesta, korvaamattomasta arvosta ja paikkakunnan omasta, ainutlaatuisesta historiasta.

Koska alalta puuttuvat lähes kokonaan seurantatutkimukset, emme varsinaisesti voi tietää, onko ihmisten sitoutuminen tai kiintymys paikkoihin viime aikoina itse asiassa vähentynyt vai lisääntynyt. Näyttöä on kuitenkin siitä⁷, että paikkakiintymys voi olla voimakasta jopa olosuhteissa, joissa paikkaan sitoutuminen on erityisen haasteellista, kuten jos asutaan ongelma-alueella, muutetaan usein tai asutaan ja työskennellään eri paikkakunnilla. Rikottu suhde omaan ympäristöön voi osaltaan myös aiheuttaa vakavia psykologisia ja terveydellisiä ongelmia pakolaisille ja uudelleenasetetuille ihmisille, jotka eivät ole jättäneet kotiseutuaan vapaaehtoisesti.

Nämä esimerkit osoittavat, että kiintyminen paikkoihin voi olla hyvin syvää mitä erilaisimmissa olosuhteissa ja että paikkakokemukset ovat hyvinvointimme kannalta keskeisiä. Asuinympäristöjen lisäksi kiintyminen paikkaan voi koskea myös kesämökkejä, kakkosasuntoa, lomaympäristöä tai luontokohdetta. Tutkimuksellinen kiinnostus myös tämäntyyppisiä ympäristöjä kohtaan tunnettuun kiintymykseen liittyyne elämäntapamuutoksiin sekä parantuneeseen tulotasoon ja lisääntyneeseen vapaa-aikaan.

Empiirisissä tutkimuksissa, joissa on selvitelty ihmisten sitoutumista paikkoihin, on tutkittu hyvin monien tekijöiden yhteyttä paikkakiintymykseen⁸. Valtaosa tämän alan tutkimuksista on koskenut yksilöllisiä eroja paikkakiintymyksessä. Tutkimusten mukaan perinteiset sosio-demografiset tausta-muuttajat, kuten ikä, sukupuoli tai sosioekonominen asema selittävät huonosti asuinaluekiintymystä. Säännöstä on yksi selvä poikkeus: asuinaika alueella. Mitä pitempään ihmiset ovat asuneet asuinalueella, sitä kiintyneempiä he tavallisesti ovat alueeseen. Tiheät muuttamiset vähentävät asuinaluekiintymystä samalla kun ne luonnollisesti lyhentävät asuinaikaa tietyssä paikassa. Onkin pohdittu, suuntaako nykyajan usein muuttava mobiili asukas asuinympäristökiintymystään abstraktimpaan suuntaan: tiettyyn kylään tai kaupunginosaan

juurtumisen sijaan asukas voikin kokea kiintyneensä kaupunkilaisuuteen, maaseutuasukkaan identiteettiinsä tai vaikka hahmottaa itsensä rannikon asukkaana⁹. Tätä hypoteesia ei kuitenkaan ole vielä laajasti tutkittu empiirisesti.

Toinen keskeinen asuinaluekiintymystä ennustava tekijä, sosiaalisten suhteiden laatu liittyy osin asuinaikaan: mitä pidempään asukas on asunut alueella, sitä laajemmiksi sosiaaliset verkostot ovat voineet muodostua ja ihmissuhteet syventyä¹⁰. Kiinnostava jatkokysymys on myös, näyttääkö paikkakiintymys liittyvän pikemmin paikan sosiaalisiin vai fyysisiin piirteisiin. Monet perinteisistä paikkakiintymystutkimuksista eivät tehneet eroa paikan sosiaalisten ja fyysisten piirteiden välillä koska kaikkien paikkojen on ajateltu joka tapauksessa olevan niin vahvasti sosiaalisesti konstruoituja, että eroa ei voi tai kannata tehdä. Joissakin tutkimuksissa sosiaalisia ja fyysisiä piirteitä on kuitenkin tutkittu erikseen ja tulokset ovat osin ristiriitaisia. Paikan sosiaalisilla ja fyysisillä piirteillä näyttää toisinaan olevan yhtä suuri painoarvo¹¹, toisissa tutkimuksissa taas ympäristön fyysiset piirteet näyttävät dominoivan¹².

On myös ehdotettu, että sosiaalisilla ja fyysisen ympäristön piirteillä olisi psykologisesti eri tehtävät: edelliset saattavat toimia "ankkureina", paikkaan sitouttajina ja jälkimmäiset "magneetteina", uusia tulijoita paikkaan houkuttelevina paikan elementteinä¹³. Luonnollisestikin paikan sosiaaliset ja fyysiset piirteet voivat olla kiinteästi kytköksissä toisiinsa. Vaikka fyysinen ympäristö ei sinänsä synnytä yhteisöllisyyttä tai määrää sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden luonnetta, se voi luoda sosiaalisuudelle edellytyksiä ja mahdollisuuksia.

Asuinympäristön fyysistenkin piirteiden ennustearvo näyttää vaihtelevan selitettäessä kiintymystä. Vain todella harvoissa tutkimuksissa on itse asiassa päästy paikkojen objektiivisten, fyysisten piirteiden jäljille etsittäessä kiintymystä selittäviä fyysisen ympäristön piirteitä. Tavallisimmin nimittäin paikkojen fyysisiäkin piirteitä tutkitaan vain asukkaiden kokemina elementteinä, ei objektiivisina piirteinä. Esimerkiksi Italiassa tutkittiin näin yli sadan mahdollisen laatuindikaattorin ennustearvoa, jotka puolestaan ryhmiteltiin neljän teeman alle: palvelujen ja sosiaalisten suhteiden laaduksi sekä arkkitehtoniseksi ja kontekstuaaliseksi laaduksi¹⁴. Parhaiten asuinaluekiintymystä näytti ennustavan 6 tekijää, jotka edustivat kaikkia neljää teema-aluetta: toimintamahdollisuuksien olemassaolo, hiljaisuus, viheralueiden riittävyys, rakennusten esteettinen miellyttävyys, sosiaalisten vuorovaikutusverkostojen olemassaolo sekä kulttuuriaktiiviteettien ja kohtaamispaikkojen olemassaolo.

Näiden yksittäisten, oman elinympäristön laatutekijöiden lisäksi on syytä kysyä, onko paikkakuntatyyppillä tai sen yleisemmillä piirteillä yhteyttä kiintymyksen asteeseen. Paikkakunnan koolla tai yhteisön avoimuudella ei näytä olevan suoraviivaista yhteyttä asuinaluekiintymykseen. Myös suurissa kaupungeissa on havaittu voimakasta kiintymystä eikä kaupunginosan aitaaminen erilliseksi (ns. gated community) välttämättä ollenkaan vahvista kiintymystä¹⁵. Asukkaiden heterogeenisuus sen sijaan melko kiistatta vähentää asuinaluekiintymystä. Tämäkään havainto ei kuitenkaan ole yksiselitteinen: ainakin turistit ja jotkut asukasryhmät kuten ns. luova luokka selvästi pitävät heterogeenisesta urbaaniudesta.

Paikkakiintymystutkimuksen kaksi päälinjaa on siis saanut ainakin jonkin verran empiiristä tukea: Näyttöä on 1) sekä avoimen, värikkään ja dynaamisen että 2) suljetun, homogeenisen ja pysyvän kaupunkikulttuurin kyvystä vahvistaa paikkakiintymystä. Mahdotonta ei pitäisi myöskään olla näiden molempien ulottuvuuksien yhdistäminen. Tällöin diversiteetti ja dynaamisuus voisi esimerkiksi toimia koko kaupungin tasolla ja turvallinen pysyvyys asuinaluetasolla. Näillä linjoilla on ollut mm. ympäristön esteettistä kokemista tutkinut Jack Nasar¹⁶, joka on ehdottanut, että samat esteettiset kriteerit ja indikaattorit eivät sovi joka paikkaan. Esimerkiksi modernin taiteen museo voi olla erittäin erikoinen, monimuotoinen ja esteettisesti haastava samalla kun asuinalueilla ja muissa paikoissa, joiden halutaan miellyttävän mahdollisimman monia ihmisiä, on tärkeää minimoida häiriötekijöitä ja suosia kohtuullisen monimutkaisia, ei liikaa prototyyppiratkaisuisia poikkeavia ratkaisuja sekä korostaa historiallista jatkuvuutta.

Mutkikas on myös kysymys paikkakiintymyksen eri asteista suhteessa oman kotiympäristön vaihteleviin rajauksiin. Monissa tutkimuksissa on saatu esiin selvästi eroavia kiintymyksen ja sitoutumisen asteita suhteessa kotiin, kortteliin, kaupunginosaan/naapurustoon, kaupunkiin, lääniin, maahan jne. Yleinen tulos on, että kiintymys vaihtelee nurinkäännetyn U-käyrän tapaan: kiintymys on voimakkaimmillaan suhteessa

omaan kotiin ja kotimaahan, siis skaalan ääripäitä edustaviin ympäristöihin, mutta pienenee suhteessa kaupunginosaan ja kaupunkiin¹⁷. Yhdyskuntasuunnittelulla saattaa kuitenkin olla vaikutusta asiaan. Helsingin Kivikossa tehdyssä tutkimuksessa¹⁸ huomattiin, että kaupunginosassa, jonka suunnittelussa erityisesti pyrittiin vahvistamaan korttelitasoista yhteisöllisyyttä, asukkaat raportoivatkin voimakkainta kiintymystä juuri tällä tasolla.

Voi toki kysyä, onko paikkakiintymyksellä ylipäätään kovin suurta merkitystä asukkaiden käyttäytymisen selittäjänä tai esimerkiksi heidän hyvinvointinsa kannalta. Tästäkin löytyy melko runsaasti tutkimustietoa. Esimerkiksi asuinalueeseensa kaikkein kiintyneimmät asukkaat näyttävät liikkuvan vähiten vapaa-aikanaan asuinalueen ulkopuolella¹⁹. Joissakin tutkimuksissa on myös pystytty todentamaan että korkea asuinaluekiintymys on yhteydessä osallistumisaktiivisuuteen omaa aluetta koskevaan päätöksentekoon ja sosiaaliseen yhteisvastuuseen²⁰, toisissa tutkimuksissa tätä yhteyttä ei kuitenkaan ole löydetty tai yhteys on päinvastoin ollut negatiivinen. Ylipäätään tutkittaessa näinkin yleisten arvojen tai arvostusten yhteyttä käytännön toimintaan löydetään usein juopa: esimerkiksi ympäristömyötäisten asenteiden tutkimuksessa tämä juopa on hyvin usein todennettu ja yhteys yleisempien ympäristömyönteisten asenteiden ja käytännön toiminnan väliltä jää löytymättä.

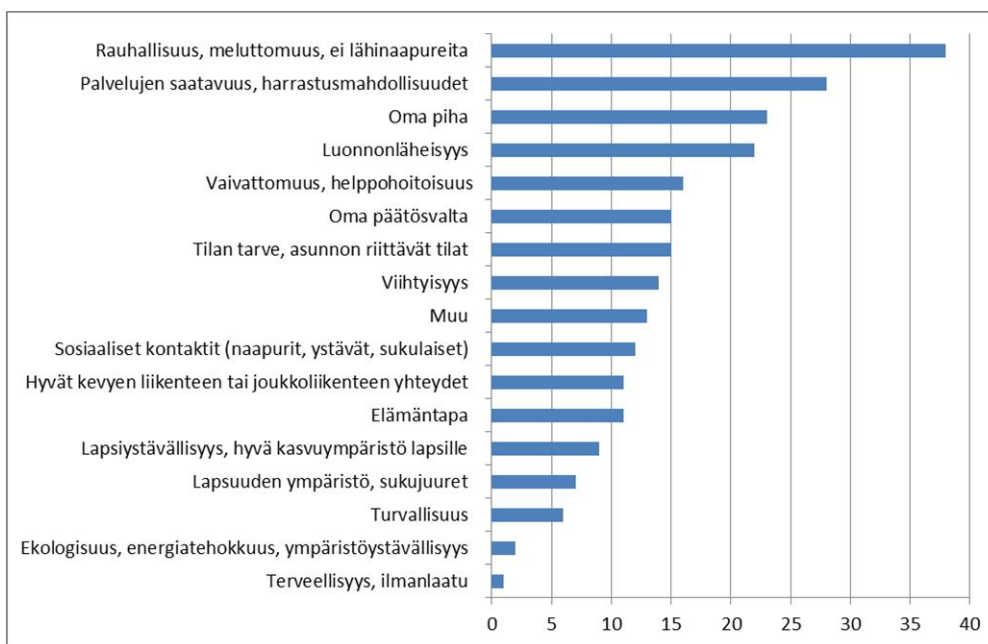
Asuinaluekiintymyksellä voi myös olla kääntöpuolena ns. NIMBY-ilmiö: voimakas kiintyminen paikkaan voi vaikeuttaa ympäristössä tapahtuvien muutosten hyväksymistä, jolloin ainoastaan nykytilanteen säilyminen tuntuu hyvältä vaihtoehdolta. Esimerkiksi Norjassa vesivoimalaitoksen rakentamista²¹ ja Italiassa luonnonsuojelualueen perustamista²² vastustivat eniten juuri ne asukkaat, jotka olivat kiintyneimpiä kohdealueisiin. Molemmissa tapauksissa ko. asukkailla tosin oli muitakin syitä vastustukseen – he kokivat hankkeiden uhkaavan elinkeinoaan.

Millaisia ovat elinympäristöjen viihtyvyys- ja epävihtyvyystekijät?

Tutkimus asukkaiden elinympäristöön kohdistuvista mieltymyksistä eli asumispreferensseistä jakautuu kahteen pääluokkaan²³: Asumispreferenssitutkimuksissa tarkastellaan yleensä joko esitettyjä (stated) tai toteutuneita (revealed) preferenssejä. Esitetyt preferenssit kertovat asukkaiden yleisistä asumismieltymyksistä tai -toiveista, jolloin asumispreferenssejä tarkastellaan hypoteettisten muuttotilanteiden kautta. Toteutuneissa preferensseissä tarkastelun kohteena ovat puolestaan toteutuneet asumisvalinnat, jolloin muuton suuntautumisen ja todellisen asumisvalinnan katsotaan kertovan muuttajan asumispreferensseistä. Tässä luvussa keskitytään ensin mainittuihin, yleisiin preferensseihin ja jäljempänä olevassa, muuttoliikettä koskevassa luvussa toteutuneita preferenssejä.

Suomalaisten asumispreferenssejä on monien tutkimusten, erityisesti Kortteisen ym. (2005)²⁴ mukaan luonnehdittu yhtenäiskulttuuriksi. Sen mukaan yhtenäiset asumispreferenssit luonnonläheisestä, rauhallisesta ja pientalovaltaisesta asumisesta ovat toiveita, jotka toistuvat kaikkialla Suomessa alueesta, koulutuksesta, tulotasosta ja ammatillisesta suuntautuneisuudesta riippumatta. Näkemystä puoltavat monet muut tutkimukset, joissa todetaan esimerkiksi luonnonläheisyyden olevan keskeinen asuinpaikan valintaan vaikuttava tekijä²⁵ tai omakotitalon olevan tavoiteasunto yli puolelle suomalaisista²⁶. Luonnonläheisen ja pientalovaltaisen asumisympäristön toivetta korostavat tulokset ovat kuitenkin osin ristiriidassa keskustalaisten väestökehityksen elpymisen kanssa²⁷ ts. esitettyjen ja toteutuneiden preferenssien välillä on ristiriita.

Asukasbarometri 2010²⁸ mukaan suomalaisista 55 % haluaisi asua omakotitalossa, 19 % pari- tai rivitalossa ja 24 % kerrostalossa. Koska parhaillaan 46 % asukkaista asuu kerrostaloissa, niissä näyttää asuvan huomattavasti suurempi osa suomalaisista kuin haluaisi asua ja vastaavasti omakotitaloissa vähemmän. Omakotitalotoiveet ovat kuitenkin hivenen vähentyneet 15 vuodessa (2 %). Vastaajista reilu puolet haluaisi asua pientalovaltaisella alueella, keskustassa ja maaseudulla kummallakin vajaa viidennes, sekä kerrostalovaltaisella alueella joka kymmenes. Huolimatta siitä, että pientaloalueet saavat viihtyisyysarviossa parhaat tulokset, on pientaloalueiden osuus toiveasuinalueena ollut laskussa. Sen sijaan ääripäiden, keskustan ja maaseudun, suosio on ollut kasvussa.

Kuva 2. Vastaajien osuus (%), jotka ovat maininneet asumistoiveiden valintakriteerin. (Asukasbarometri 2010).

Asukasbarometrin mukaan suomalaisten toiveasumisen tärkeimmät kriteerit ovat rauhallisuus, palvelujen saatavuus, oma piha ja luonnonläheisyys (Kuva 2). Kriteerejä voi pitää sikäli epäloogisina, että rauhallisuus, oma piha ja luonnonläheisyys liittyvät läheisesti pientalovaltaiseen, väljästi rakennettuun ympäristöön, joka ei toisaalta tue palvelujen hyvää saatavuutta. Tärkeimpien asumistoiveiden lista kuitenkin hieman muuttuu tarkasteltaessa sitä asukkaan toivetalotyyppin mukaan. Tällöin kerrostaloa preferoivien asukkaiden kriteeristö näyttää selvästi erilaisena kuin omakotitaloa toivetalotyyppinään pitävän asukkaan. Epäloogista ristiriitaa ei enää ole yhtä selvästi havaittavissa (Taulukko 1).

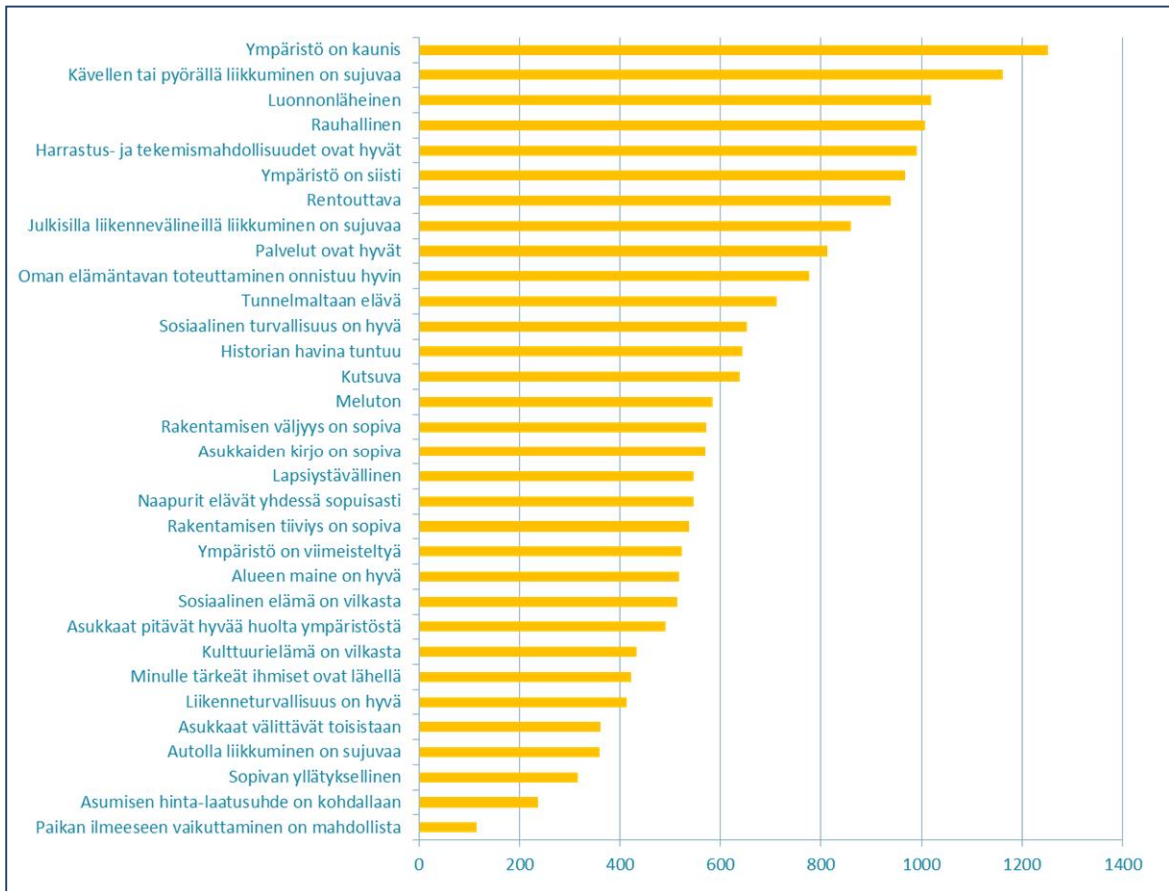
Taulukko 1. Asukasbarometrin 2010 mukaan.

Toivetalotyyppi kerrostalo	Toivetalotyyppi pari- tai rivitalo	Toivetalotyyppi omakotitalo
Palvelujen saatavuus	Rauhallisuus	Rauhallisuus
Vaivattomuus, helppohoitoisuus	Palvelujen saatavuus	Oma piha
Hyvät kevyen tai joukkoliikenteen yhteydet	Oma piha	Luonnonläheisyys

On varsin mahdollista, että Suomesta löytyy hyvin monentyyppisiä asukkaita luonteenomaisine asumispreferensseineen. Tämä tuli ilmi jo pienimuotoisessa tutkimuksessa, jossa haastateltiin vain 30 perhettä. Näidenkin joukosta löytyi viisi erilaista preferenssiprofiilia edustavaa asukasryhmää²⁹. On myös muistettava, että asumistoiveet riippuvat myös nykyisestä asumistarjonnasta ja ihmisten tuntemista mahdollisuuksista. Asukkaat valitsevat asumisvaihtoehdot lähinnä oman asumishistoriansa perusteella ja rajoittavat itse mahdollisia asumisen vaihtoehtoja pitäytymällä tutussa ja turvallisessa³⁰.

Tutkimuksissa, jotka koskevat suomalaisia urbaaneja ympäristöjä, asukkaiden asumispreferenssilistat ovat myös hieman erilaisia kuin Asumisbarometrin antama kokonaiskuva. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla yhteensä 11 kaupunginosassa toteutetussa Urbaani Onni -tutkimuksessa³¹, tärkeimmät elinympäristön laatutekijät olivat kauneus ja kevyen liikenteen sujuvuus. Ulkoiseen ilmeeseen liittyvät kriteerit olivat

yleisesti suurin luokka, ja myös kielteisistä laatutekijöistä eniten mainittiin ympäristön rumuutta. Kiinnostavasti toiseksi eniten käytetty laatutekijä liittyi kävelyn ja pyöräilyn sujuvuuteen. Tätä voi pitää varsin kaupunkimaisena laatutekijänä. Asumistutkimuksissa toistuvasti esiin nouseva luonnonläheisyys on sekin noussut kolmen suosituimman tekijän joukkoon. Laatutekijälistalta vähiten on mainittu paikan ilmeeseen vaikuttamisen mahdollisuudesta, kohdillaan olevasta asumisen hinta-laatusuhteesta ja ympäristön sopivasta yllätyksellisyydestä. Myöskään autolla liikkumisen sujuvuudesta tai asukkaiden keskinäisestä välittämisestä ei ole paljon mainintoja. Tässä tutkimuksessa ympäristön koettua laatua tutkittiin paikantamalla ympäristön laatutekijöitä, mikä voi osaltaan vaikuttaa kriteerien esiintyvyyteen, koska toisia tekijöitä on helpompi liittää yksittäisiin paikkoihin. Myös Turussa toteutetussa tutkimuksessa³² keskustan asukkaiden kolme tärkeintä laatutekijää olivat samantyyppisiä kuin Helsingissä: 1. Minulle on tärkeää kauppojen ja palvelujen läheisyys, 2. Liikun mielelläni paikasta toiseen kävelen ja 3. Asun mielelläni kaupunkimaisessa ympäristössä.

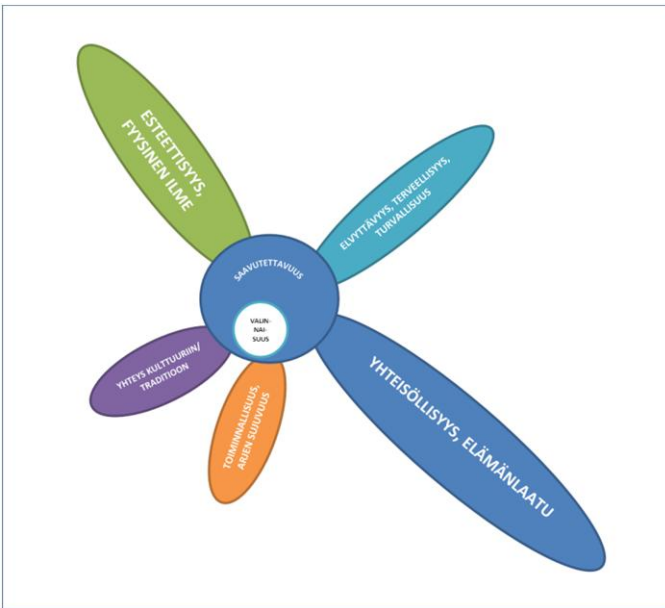
Kuva 3. Pääkaupunkiseutulaisten asumisen laatutekijöitä Urbaani onni-tutkimuksen mukaan.

Erytisen kiinnostavaa on, että kauneus esiintyi niin keskeisenä laatutekijänä Urbaani onni-tutkimuksessa. Aikaisempi havainto oli pikemmin, että maallikoiden arvioinneissa korostuvat sosiaaliset ja toiminnalliset tekijät, kun taas visuaalis-esteettinen näkökulma yhdistää suunnittelun ammattilaisia ja turisteja³³. Toisaalta myös USA:ssa saatiin hiljattain sama tulos³⁴ siitä, että kauneuden kokemus ennusti voimakkaasti tyytyväisyyttä omaan elinympäristöön. Mielenkiintoista kyllä, myös hyvät kävelyreitit esiintyivät yhdessä kauneuden arvostamisen kanssa sekä Urbaani onni-tutkimuksessa että USA:laisessa tutkimuksessa.

1990-luvulla Tampereella tehty tutkimus³⁵ asukkaiden esteettisistä kokemuksista puolestaan paljasti, että asukkaat käyttivät kauniiden rakennusten tai alueiden perusteluina mm. salaperäisyyttä ja kiehtovuutta, koristeellisuutta, rakennusmateriaalien miellyttävyyttä, rakennuksen tai alueen hyvää kuntoa ja hoitoa sekä rakennuksen vanhuutta. Samantyyppisiä tuloksia saatiin myös Vantaalla³⁶, jonka kaupunkikuvaa asukkaat arvioivat: hyvä ylläpito, avoimet näkymät, historiallinen merkitys, ympäristöllinen yhteensopivuus sekä

luonnonläheisyys määrittivät tällöin asukkaiden esteettisiä kokemuksia (Hentilä & Wiik 2003). Näissä tutkimuksissa on saatu esiin vain vähän eri ihmisryhmiä koskevia eroja esteettisissä mieltymyksissä.

Jo mainitut esimerkit osoittavat, asumispreferensseissä näyttää olevan sekä paikallista vaihtelevuutta että

mahdollisesti eri konteksteissa vallitsevaa yhtenäisyyttä. Ainakin nykyinen asuinpaikka näyttää vaikuttavan asumispreferensseihin. Paikallisesti ainutlaatuisesta kulttuuriympäristöstä kiinnostuneelle nämä alueittain eroavat laatu-profiilit ovat varmasti erityisen kiinnostavia. Jokaiselle kaupunginosalle tai paikkakunnalle voi tällöin piirtää oman laatu-profiilinsa, "laatukukan", joka ilmentää konkreettisesti juuri ko. kontekstin erityislaatua. Laatukukkaa voidaan piirtää monenlaisiin aineistoihin nojautuen, mm. kysely- ja haastattelututkimuksiin. Kuvan 4 Sibbesborgin laatukukka perustuu Sibbesborgin kestävän yhdyskunnan suunnittelukilpailun yhteydessä järjestettyjen asukastyöpajojen satoon³⁷.

Kuva 4. Sibbesborgin laatukukka, jossa terälehdien koko viittaa laatutekijän suhteelliseen tärkeyteen.

Kuten edellä on käynyt ilmi, asumispreferenssitutkimukset painottuvat sellaisten kriteerien etsimiseen, joita asukkaat ilmoittavat arvostavansa. Sitä, mistä asukkaat löytävät näitä laatutekijöitä, on tutkittu vähemmän. Muutamassa tutkimuksessa on kartoitettu asukkaiden monipaikkaista laatuverkkoa, esimerkiksi jo mainitussa Urbaani onni-tutkimuksessa. Tähän teemaan palataan vielä viimeisessä luvussa.

Vaikka tutkimustietoa onkin jo jonkin verran saatavissa asukkaiden yleisistä suhtautumistavoista ja tärkeinä pitämistä elinympäristön laatutekijöistä, on kukin konteksti – tietyt asukkaat tietyssä asuinympäristössä tietyssä aikana – aina ainutlaatuinen. Mikään konteksti ei edes ole pysyvä, vaan tilanteet muuttuvat jatkuvasti; itse asiassa monelle asukkaalle jatkuva elinympäristön muuttaminen ja parantaminen on keskeinen pyrkimys.

Miksi suomalaiset muuttavat?

Suomalaiset ovat muuttajakansaa. Muuttovilkkauden syinä on tunnistettu mm. Suomen edelleen jatkuva kaupungistuminen, nuorten alhainen itsenäistymiskä, perhetilanteiden muutokset kuten avioerot, edulliset asunnon vaihtokustannukset sekä suomalainen vähittäinen asumisurapolku, eli asunnon kasvattaminen huone kerrallaan³⁸. Kodinomistusyhteiskunnassa, joka Suomi on pitkään ollut, omistusasuntouralla etenemään pyrkivät ovat perinteisesti joutuneet hankkimaan riittävän kokoisen asunnon vähitellen, huone huoneelta. Asuntokunnat on kuitenkin tällöin pakotettu muuttokierteeseen ja pahimmillaan vaihtamaan koko asuinympäristöä jokaisen muuton yhteydessä. Asuntolainojen korkojen lasku, pitkäaikaislainat ja omistus- ja vuokra-asumisen rinnalle tulleet uudemmat asumisen hallintamuodot kuten asumisoikeus- ja osaomistusasuminen ovat osaltaan vähentäneet muuttopakkoa. Silti suomalaiset edelleen muuttavat muita EU-asukkaita useammin.

Vuosittain Suomessa on noin 870 000 muuttoa. Näistä 65 % on kuntien sisäisiä ja 35 % kuntien välisiä. Kuntien välisistä muutoista puolestaan puolet on työssäkäyntialueen sisäisiä muuttoja, neljä viidestä muutosta tehdään työssäkäyntialueiden sisällä³⁹. Suomalaisen muutto on vielä ollut hienoisessa nousussa 2000-luvulla. "14 % suomalaisista aikoo vaihtaa asuinpaikkakuntaa melko varmasti seuraavien viiden vuoden aikana" (Taloustutkimus 2010). Kuitenkin kaukokuutot ovat vähentyneet ja asumiseen ja elinympäristöön liittyvät lähimuutot ovat nousseet yhä yleisimmiksi⁴⁰.

Nuoret muuttavat keskimääräistä useammin, ja alttius muuttaa alenee selvästi iän kasvaessa. Muuttoalttiimpia ovat 20–29-vuotiaat ja lapsettomat parit ja pienten lasten perheet muuttavat herkimmin⁴¹. Miehen urakehitys ohjaa perheiden muuttoa selvästi naisten urakehitystä enemmän. Muuton todennäköisyys on pienempi kahden kuin yhden työssäkäyvän vanhemman perheissä. Tämä koskee etenkin kaukokuuttoja. Lasten kouluikään tulo tuo muuttokitkaa: kun lapsillakin alkaa olla omia siteitä lähiympäristöön, koulu, harrastukset ja lähikaverit, perheen muuttamisesta lähiympäristöä kauemmaksi tulee hankalampaa⁴². Lähimuutto on tällöin luonteva vaihtoehto: ”Paras aluevalintaa selittävä tekijä oli se, että muuttaja asui ennestään kohdealueella.”⁴³ Lähimuuttojen keskeinen rooli voi indikoida myös koetun miellyttävyyden ja tiettyihin oloihin mukautumisen keskeisyyttä. Laadukas elinympäristö pikemminkin kiinnittää nykyiset asukkaansa (toimii ankkurina) kuin houkuttelee jostain toisista paikoista irronneita ”nomadeja”.

Myös asunnon hallintamuoto vaikuttaa muuttointoon. Omistusasunto toimii muuttojarruna. Toisaalta muuttohalukkaat näyttävät muodostavan oman asukasryhmänsä: Mitä useammin on muuttanut, sitä todennäköisempää se on jatkossakin⁴⁴. Myös koulutus- ja varallisuustason nousu ovat selviä muuttoaktiivisuutta lisääviä tekijöitä⁴⁵. Vieläpä lapsuus näyttää vaikuttavat muuttohalukkuuteen ainakin eläkeläisillä. Maalle muuttamishalukkaista 46 % oli viettänyt lapsuutensa maaseudun haja-asutusalueella (vrt. ei-halukkaista 31%) ja n. 35 %:lle muuttohalukkaista väittämä ”muuton kohde on syntymäkuntani” oli merkittävä seikka⁴⁶.

Asumisvalintaan vaikuttavia syitä: toteutuneet preferenssit

Asukas toivoo löytävänsä omannäköisen asunnon alueelta, joka tukee hänen elämäntapaansa ja sopii yhteen hänen arkeensa ja elämäntilanteeseensa. Mitä paremmin elinympäristö toteuttaa omat, yksilölliset toiveet ja preferenssit, sitä vähemmän ympäristö aiheuttaa stressiä ja konflikteja ja sitä paremmat edellytykset hyvinvoinnille syntyy. Tätä ideaalitalanteen ja todellisen elinympäristön välistä yhteensopivuutta (fit) pyritään ns. yhteensopivuusteorian mukaan maksimoimaan asunnon ja asuinympäristön valintatilanteessa⁴⁷.

Kun asukkailla itseltään on tiedusteltu muuttosyytä, tavallisimmaksi syyksi mainitaan asuntoon liittyvät syyt. Muita keskeisiä syitä ovat perhetilanteen muutokset sekä asuinalueeseen liittyvät tekijät⁴⁸. Asumisvalintaa tehdessään kaikkiaan noin puolet uusien asuntojen asukkaista ilmoittaa keskittyneensä pikemmin asunnon ja puolet asuinympäristön ominaisuuksiin⁴⁹. Asunnon sisäiset ominaisuudet ja koko asuinalueen piirteet ovat siis suunnilleen yhtä keskeisiä asumisvalinnassa.

Perinteisesti asuinpaikan valintaan on nähty vaikuttavan perheen taloudellinen tilanne sekä perheen koko ja ikä. Taloudet pyrkivät asettumaan perheen koon muuttuessa ja lasten kasvaessa vanhemmiksi asumismuotoon, johon heillä on varaa. Asuinpäätökseen vaikuttavat kuitenkin monet muutkin kuin taloudelliset syyt. Harvemmin kotia valitsee vain ”homo economicus”, vaan asuntoa valitaan myös tunneperäisin perustein, vaikka valintaa usein pyritäänkin selittämään järkitekijöihin. Asumisvalintaan vaikuttavat kaikkien perheenjäsenten tarpeet ja toiveet, koska valinta vaikuttaa lopulta kaikkien perheenjäsenten arkeen, ajankäyttöön ja toimintoihin⁵⁰.

Suomalaisten keskeisin *asuntoon* liittyvä muuton valintakriteeri on riittävä tila. Suomessa asutaankin Euroopan ahtaimmissa asunnoissa. Suomalaisten asuntojen keskikoko, 79 m² on Euroopan pienin (Housing Statistics in the EU 2010). Myös omistusasumiseen ja pientaloon muuttaminen tulevat esiin keskeisinä asunnon valintasyinä. Tarkempia toiveita asunnon laadulle on tutkittu hyvin vähän. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että suomalaiset perheet ovat käytännöllisiä ja korostavat kodin toimivuutta⁵¹. *Asuinympäristöön* liittyvistä muuttokriteereistä keskeinen sijainti on selvästi tärkein syy. Muina tärkeinä syinä mainitaan (jälleen) mm. luonnonläheisyys, turvallisuus ja rauhallisuus, ympäristön tuttuus ja hyvät palvelut.

Kulttuuriympäristöön juurtumisen näkökulmasta muuttotutkimuksessa kiinnostavaa on mm. lähimuuton yleisyys ja tuttuuden arvostaminen. Muuttamista voi pitää myös stressitekijänä ainakin niiden perheenjäsenten kannalta, kuten lasten, jotka eivät ole voineet osallistua tasavertaisesti muuttopäätöksen

tekemiseen. Ihmiset ovat tavallisesti pääosin tyytyväisiä tehtyyn muuttopäätökseen, esimerkiksi pääkaupunkiseudun sisällä muuttaneista 94 % viihtyi uudella asuinalueellaan⁵². Tämä osaltaan kertoo vahvasta pyrkimyksestä juurtua tietyille asuinalueelle.

Kohti omaleimaisia kulttuuriympäristöjä

Asuinalueiden omaleimaisuudesta ja erottumisesta muista alueista on jo tullut elimellinen osa kaupunkien kilpailukykyä ja brändin rakentamista. Richard Floridan⁵³ inspiroimana runsasta keskustelua ovat synnyttäneet ns. luovan luokan asettamat, elämäntyyliin kytkeytyvät vaatimukset asuinalueille. Luova luokka arvostaa alueita niiden aitouden ja ainutlaatuisuuden takia: Aito paikka tarjoaa asukkailleen ainutkertaisia ja omaleimaisia kokemuksia. Paikan erityisyyttä synnyttävät mm. historialliset rakennukset, vanhat kaupunginosat tai tietyt kulttuuriset tuntomerkit. Omaleimaisissa paikoissa on huomioitu tavallisesti myös paikalliskulttuurin ja luonnon lähtökohdat⁵⁴. Tämentyyppisten, alueen omaleimaista identiteettiä vahvistavien tekijöiden ajatellaan houkuttelevan luovaa luokkaa ja olevan siten samalla alueen dynaamisen kehityksen edellytys.

Brändien rakentaminen on kuitenkin osin jo vieraantunut alkuperäisistä kohteistaan eli paikallisesta kulttuuriympäristöstä ja ihmisistä. Esimerkiksi Taloustutkimuksen Muuttohalukkuus 2012 -tutkimuksessa näytti siltä, että Tampereelle muutettaisiin kaupungeista mieluisimmin: 31 % suomalaisista voisi kuvitella muuttavansa Tampereelle. Kaikki vastaajat tuskin ovat kuitenkaan edes käyneet Tampereella tai tuntevat sitä kunnolla jolloin tutkitaan ainoastaan mielikuvia ilman suoraa kytkentää fyysiseen ympäristöön tai arkitodellisuuteen. Tapa käsitellä kaupunkien omaleimaisuutta eräänlaisena tuotettuna kauppatavarana ei ole ainoa vaihtoehto löytää kaupungin omaleimaista ydintä.

Alueen erityispiirteiden etsiminen pelkistyy usein pelkästään fyysisten, omaleimaisten piirteiden kartoitukseen. Paikallisidentiteettiä, omaleimaisuutta tai alueen erityisluonnetta voi lähestyä myös asukkaiden kokemuksista käsin ja nivomalla yhteen asukaskokemukset ja fyysinen ympäristö. Tällöin voidaan Doveyn ym. tapaan pyrkiä löytämään alueiden erityislaatua tai luonnetta paikkalähtöisestä tarkastelukulmasta käsin⁵⁵. Dovey suosittelee Lefebvren⁵⁶ ja Masseyn⁵⁷ ajatuksiin pohjaten käyttämään tällöin käsitteitä, jotka eivät erota kokemuksellista ja spatiaalista ulottuvuutta jyrkästi toisistaan tai käsittele paikkoja muuttumattomina tai ennalta määriteltynä. *Kokouma* (assemblage) on käsite, joka mahdollistaa keskustelun tietystä paikasta monisyisten yhteyksien kokoelmana, eräänlaisena yhteyksien kudelmanä. Kyse on eri ihmisten samaan paikkaan eri aikoina liittämistä merkityksistä jotka yhdessä paikan fyysisen rakenteen kanssa muodostavat ainutlaatuisen kokonaisuuden: fyysistä muotoa tarkastellaan tällöin erottamattomasti yhdessä sen herättämien tunteiden ja sosiaalista sisältöä yhdessä ympäristön rakenteen kanssa. Andersonin & McFarlanen⁵⁸ mukaan kokouman käsitettä on ryhdytty käyttämään viime vuosina mm. maantieteessä, arkeologisessa ja ekologisessa tutkimuksessa sekä nykyisin myös sosiaali- ja humanistisissa tieteissä.

Jokainen paikka on siis historiansa aikana vetänyt puoleensa ainutkertaisen merkityskudelman. Kunkin alueen omaleimaisuus on syntynyt pitkän ajan kuluessa ja omaleimaisuus kiteytyy tihentymiin, kokoumiin samaan tapaan kuin puhutaan tunnelman tai värisävyin tiivistymisestä⁵⁹.

Kuvassa 5 on havainnollistettu ajatusta paikkakunnan erityisistä ominaispiirteistä⁶⁰. Kohteena ovat kolme ns. Kuuma-kuntaa eli Mäntsälä, Nurmijärvi ja Kerava. Asukaskyselyyn pohjautuen kuvassa esitetään kullekin kunnalle erityisesti ominaisten piirteiden lisäksi myös yhteisiä piirteitä. Näitäkin toki löytyy ja niitä kannattaa etsiä erityisesti jos kyseessä ovat lähiseudun naapurikunnat, kuten tässä tapauksessa. Samassa yhteydessä selvitettiin myös kuntien vetovoimatekijöitä, sitouttavia tekijöitä ja poistoyöntäviä tekijöitä. Näistä sitouttavat tekijät muistuttavat aikaisemmin käsiteltyjä ”ankkureita” ja vetovoimatekijät ”magneetteja”. Tässä kannattaa huomata, että fyysisen ympäristön piirteet voivat edustaa sekä ankkuri- että magneettitekijöitä. Forsander ym.⁶¹ ovat myös tutkineet näitä tekijöitä Suomeen sijoittuneiden osaajien näkökulmasta. Heidän mukaansa suomalaisen ympäristön rauhallisuus, turvallisuus ja pikkukaupunkimaisuus on koettu Suomeen sitouttavina elinympäristön piirteinä.

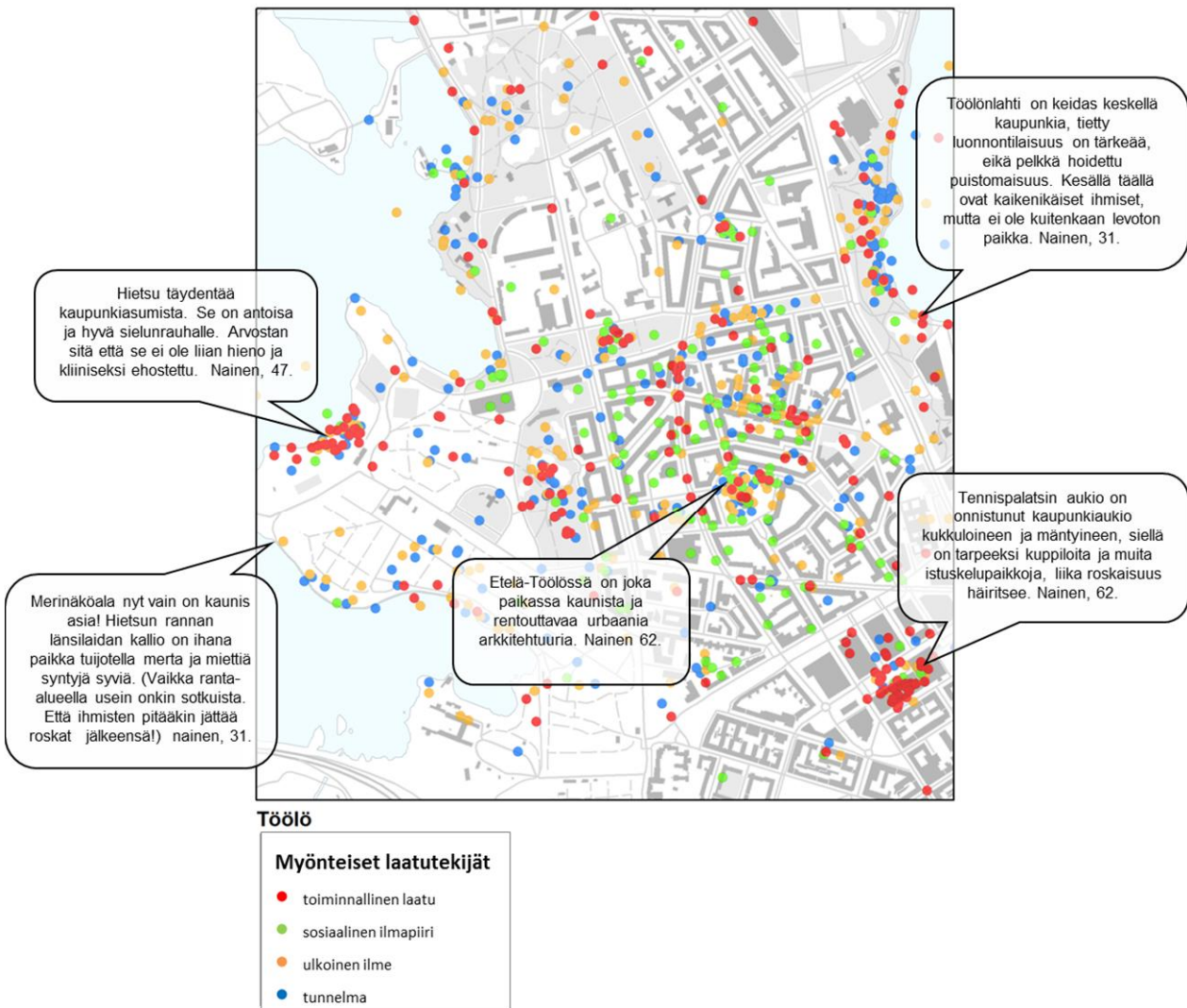

Kuva 5. Kuumakuntien yhteisiä ja erityisiä ominaispiirteitä.

Vielä äskeistä esimerkkiä paremmin voidaan kytkeä yhteen alueen fyysiset rakenteet ja asukkaiden kokemukset, jos alueen omaleimaisia piirteitä etsitään paikantamalla asukkaiden omaan alueeseen liittämiä myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia ja etsitään paikannuksista tihentymiä, kokoumia. Ns. pehmogis-menetelmällä⁶² kerättyjä asukkaiden paikannettuja kokemuksia on esitetty kuvassa 5. Käsillä olevassa Urbaani onni-tutkimuksessa oli mukana 11 aluetta pääkaupunkiseudulla.

Töölöä koskevia tuloksia esittävästä kartasta (kuva 6) käy ilmi, että selkeitä myönteisten paikkojen kokoumia on havaittavissa Töölön ranta-alueilla, puistoissa, Temppeliaukion kirkon läheisyydessä sekä Museokadun varrella. Huonoina koetut paikat sijoittuvat suurelta osin liikennealueille. Kartassa välittyy hyvin myös viheralueiden tärkeys, sillä näille on paikannettu lähes ainoastaan myönteisesti koettuja seikkoja. Viher- ja ulkoilualueet on koettu hyvinä kaikkien tutkimuksessa tarkasteltujen neljän laatutekijäryhmän suhteen, eli sosiaalisen ja toiminnallisen laadun, ulkoisen ilmeen ja tunnelman suhteen myönteisinä.

Tämäntyyppisten kokemuskarttojen tulisi olla kaikkien alueiden kehittämistyön perusaineistoa. Niistä käy konkreettisesti ilmi, minkälaisia kokemuksellisia kokoumia tai harventumia erilaisiin ympäristön fyysisiin rakenteisiin liittyy. Parhaimmillaan näitä kartoituksia voitaisiin tehdä tasaisin väliajoin ja saada näkyväksi myös ajassa muuttuvat kokemukset ja kulttuuriympäristöjen dynaamiseen luonteeseen liittyvät vaihtelut.

Kuva 6. Urbaani onni –tutkimuksen Töölön kokemukskartta.

Lähteet

¹ <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=232&lan=fi>

² Teräväinen, H. (2005). Asukkaiden kulttuuriympäristö – kansalaiset ja kaavoitus rakennusperinnön turvaajina. Teoksessa Knuuti, Liisa (toim.). Asumisen monet kasvot. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C60, 49–60. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus, Espoo.

³ Wartainen, K. (1997). Asuntoreformi ja arkkitehtuuri. Teoksessa Taipale, K. ja H. Schulman (toim.). Koti Helsingissä, 291-309. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

⁴ Stedman, R.C. (2002) Toward a Social Psychology of Place: Predicting Behavior from Place-Based Cognitions, Attitude, and Identity. Environment and Behavior, Vol. 34, No. 5, 561–581.

⁵ Tuan, Y.-F. (1977). Space and place: The perspective of experience. Minnesota: The University of Minnesota Press.

⁶ Relph, E. (1976). Place and placelessness. London: Pion Limited.

⁷ Lewicka, M. (2011) Place attachment: How far have we come in the last 40 years? Journal of Environmental Psychology, Volume 31, Issue 3, pp. 207-230.

⁸ Lewicka, M. (2011) Place attachment: How far have we come in the last 40 years? Journal of Environmental Psychology, Volume 31, Issue 3, pp. 207-230.

- ⁹ Feldman, R. (1990). Settlement Identity: Psychological bonds with home places in a mobile society. *Environment and Behavior*, 22, 183-229.
- ¹⁰ Brown, B. B., Perkins, D. D., & Brown, G. (2004). Incivilities, place attachment and crime: Block and individual effects. *Journal of Environmental Psychology*, 24, 359-371.
- ¹¹ Eisenhauer, B. W., Krannich, R. S., & Blahna, D. J. (2000). Attachment to special places on public lands: An analysis of activities, reason for attachments, and community connections. *Society & Natural Resources*, 13, 421-441.
- ¹² Brown, G., & Raymond, C. (2007). The relationship between place attachment and landscape values: Toward mapping place attachment. *Applied Geography*, 27, 89-111.
- ¹³ Beckley, T. S. (2003). The relative importance of socio-cultural and ecological factors in attachment to place. General Technical Report PNW-GTR-566. In L. E. Kruger (Ed.), *Understanding community - forest relations* (pp. 105e126). Portland, Oregon: U.S. Department of Agriculture, Forest Service. Pacific Northwest Research Station.
- ¹⁴ Bonnes, M. & Bonaiuto, M. (1995) Expert and Layperson Evaluation of Urban Environmental Quality: The 'Natural' versus the 'Built' Environment. Teoksessa Guerrieri, Y. Alexander, N. Chase, J. & O'Brien, M. (toim.) *Values and the Environment. A Social Science Perspective*. Chichester: John Wiley & Sons.
- ¹⁵ Lewicka, M. (2010) What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, Volume 30, Issue 1, pp. 35-51.
- ¹⁶ Devlin, K. & Nasar, J.L. (1989) The beauty and the beast: Some preliminary comparisons of 'high' versus 'popular' residential architecture and the public versus architect judgments of same. *Journal of Environmental Psychology*, 9, 333-344.
- ¹⁷ Hidalgo, M.C. & Hernandez, B. (2001) Place Attachment: Conceptual and Empirical Questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273-281.
- ¹⁸ Kyttä, M. (2004) Käyttäjänäkölma Kivikkoon. Teoksessa Kyttä, M. Lehtovuori, P. Majjala, O. Manninen, R.: *Kivikon auditointi*. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. http://www.hel.fi/ksv/Auditointi/Kivikko_Kayttajanakokolma.pdf
- ¹⁹ Fuhrer, U. Kaiser, F. & Hartig, T. (1993) Place attachment and mobility during leisure time. *Journal of Environmental Psychology*, 13, 309-321.
- ²⁰ Imamoglu, V. & Imamoglu, E.O. (1996) Assessment of Home Environments. Feelings of Control and Satisfaction. Teoksessa Gray, M. (ed.): *Evolving Environmental Ideals. Changing Ways of Life, Values and Design Practices*. Book of Proceedings, 14th Conference of the International Association for People-Environmental Studies. Stockholm, July 30 – August 3. ss. 177-183.
- ²¹ Vorkinn, M., & Riese, H. (2001). Environmental concern in a local context. The significance of place attachment. *Environment and Behavior*, 33, 249-263.
- ²² Bonaiuto, M., Carrus, G., Martorella, H., & Bonnes, M. (2002). Local identity processes and environmental attitudes in land use changes: The case of natural protected areas. *Journal of Economic Psychology*, 23, 631-653.
- ²³ Vasanen, A. (2010) Asuinpaikkana kaupungin keskusta. Asumispreferenssit ja asumisviihtyvyys Turun keskustassa. *Yhdyskuntasuunnittelu*, Vol. 48, 1, 6-23.
- ²⁴ Kortteinen, M. & Tuominen, M. & Vaattovaara, M. (2005) Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 2/2005.
- ²⁵ Tyrväinen, L. Silvennoinen, H. Korpela, K. & Ylen, M. (2007) Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Teoksessa: *Luontomatkoilu, metsät ja hyvinvointi* 57-77. Metlan työraportteja 52.
- ²⁶ Juntto, A. (2007) *Suomalaisten asumistoiveet ja mahdollisuudet*. Tilastokeskus, Helsinki.
- ²⁷ Vasanen, A. (2010) Asuinpaikkana kaupungin keskusta. Asumispreferenssit ja asumisviihtyvyys Turun keskustassa. *Yhdyskuntasuunnittelu*, Vol. 48, 1, 6-23.
- ²⁸ Strandell, A. (2011) *Asukasbarometri, 2010 - Asukaskysely suomalaisista asuin ympäristöistä*. Suomen ympäristö 31/2011, Rakennettu ympäristö, 112 s.
- ²⁹ Kyttä, M. Pahkasalo, K. & Vaattovaara, M. (2010) Asuminen – eletty unelma Teoksessa Juntto, A. (toim.) *Asumisen unelmat ja arki*. Tallinna: Gaudeamus, pp. 91 – 150.
- ³⁰ Hasu, E. (2010) Asumisen päätöksiä – järjestä vai tunteella? Teoksessa Juntto, Anneli (toim.) *Asumisen unelmat ja arki: Suomalainen asuminen muutoksessa*. Gaudeamus.
- ³¹ *Urbaani onni – tutkimuksen tiivistelmäraportit* ks. <https://blogs.aalto.fi/urbaaniaonni/>
- Kyttä, M. Broberg, A. Tzoulas, T. & Snabb, K. (2012) Towards inhabitant sensitive consolidation – place-based PPGIS methodology in revealing local experiences of inhabitants. In review in *Landscape and Urban Planning*.
- ³² Vasanen, A. (2010) Asuinpaikkana kaupungin keskusta. Asumispreferenssit ja asumisviihtyvyys Turun keskustassa. *Yhdyskuntasuunnittelu*, Vol. 48, 1, 6-23.
- ³³ Kyttä, M. (2004) *Ihmisyväällinen elinympäristö*. Helsinki: Rakennuspaino Oy.

- ³⁴ Florida, R. Mellander, C & Stolarick, K. (2011) Beautiful places: The role of perceived aesthetic beauty in community satisfaction. *Regional Studies*, Volume 45, Issue 1, 33-4.
- ³⁵ Korpela, K. & Kyttä, M. (1991) Ympäristöanalyysi Tampereella. Teoksessa Burman, C. Honkanen, M. Koho, T. Korpela, K. Kyttä, M. Lehtonen, H. Siitonen, P. Säätelä, S. & Tuovinen P.: Ympäristön kokeminen ja havainnollistaminen. Esteettisesti ja laadullisesti korkeatasoinen fyysinen ympäristö ja uudet suunnittelutekniikat (Essu). Osa 2. Valtion teknillinen tutkimuskeskus, tiedotteita. Espoo.
- ³⁶ Hentilä, H-L. Wiik. M. (2003) Kaupunkikuva asukkaiden kokemana. Vantaan kokeiluprojektin kuvaus. Suomen ympäristö 619.
- ³⁷ Merikoski, T. Eräranta, S. & Staffans, A. (2012) Sibbesborg. Kestävän yhdyskunnan suunnittelukilpailu. Raportti kilpailuhankkeen valmistelusta ja toteutuksesta 2010-2100. Aalto yliopisto, julkaisu C19. Helsinki: Unigrafia Oy.
- ³⁸ Juntto, A. (2007) Suomalaisten asumistoiveet ja mahdollisuudet. Tilastokeskus, Helsinki.
- ³⁹ Aro, T. (2010) Kaupunkiseutujen muuttoliikkeen rakenteellinen dynamiikka. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/Kaupunkiseutujen_muuttoliikkeen_rakenteellinen_dynamiikka.pdf
- ⁴⁰ Aro Timo 2007. Julkinen valta ja maassamuuttoa edistävät ja rajoittavat tekijät Suomessa 1880-luvulta 2000-luvulle. Koulutussosiologian tutkimuskeskus, RUSE. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 69. Digipaino, Turku 2007
- ⁴¹ Korkiasaari J. & I. Söderling (2007). Muuttoliike. Teoksessa Koskinen S., Martelin T., Notkola I, L., Notkola V., Pitkänen K., Jalovaara M., Mäenpää E., Ruokolainen A., Ryyänen M. & I. Söderling (toim.) Suomen väestö. 2. uudistettu laitos. 239–270. Helsinki: Gaudeamus.
- ⁴² Nivalainen, S. (2004): Determinants of family migration: short moves vs. long moves. *Journal of Population Economics*, 17 (1), 157–175.
- ⁴³ Häkkinen, I. (2000) Muuttopäätös ja aluevalinta Suomen sisäisessä muuttoliikkeessä. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki.
- ⁴⁴ Holm, P., Nivalainen, S. ja Volk, R. (2008): Työvoiman alueellisen liikkuvuuden kannustavuus. Raportissa Työvoiman alueellisen liikkuvuuden esteet ja kannustimet, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja, 1/2008.
- ⁴⁵ Häkkinen I (2000) Muuttopäätös ja aluevalinta Suomen sisäisessä muuttoliikkeessä. VATT- tutkimuksia 65. Helsinki.
- ⁴⁶ Hunnako, P. & Palm, J. (2002) Suurten ikäluokkien eläkeläisten maallemuuttopotentiali. Vaasan yliopisto, julkaisuja No. 100. Vaasa.
- ⁴⁷ Stokols, D. (1979) A congruence analysis of human stress. Teoksessa Sarason, I.G. & Spielberger, C.D. (toim.): *Stress and anxiety*. Vol. 6, 27–53. New York: Wiley.
- ⁴⁸ Juntto, A. (2007) Suomalaisten asumistoiveet ja mahdollisuudet. Tilastokeskus, Helsinki.
- ⁴⁹ Hirvonen, J. Manninen, R. & Hakaste, H. (2005) Asuntosuunnittelun ja –rakentamisen tila asukas ja ammattilaiskyselyn valossa. Suomen ympäristö, 791. Edita Prima Oy, Helsinki.
- ⁵⁰ Kyttä, M. Pahkasalo, K. & Vaattovaara, M. (2010) Asuminen – eletty unelma Teoksessa Juntto, A. (toim.) Asumisen unelmat ja arki. Tallinna: Gaudeamus, pp. 91 – 150.
- ⁵¹ Kyttä, M. Pahkasalo, K. & Vaattovaara, M. (2010) Asuminen – eletty unelma Teoksessa Juntto, A. (toim.) Asumisen unelmat ja arki. Tallinna: Gaudeamus, pp. 91 – 150.
- ⁵² Kytö, H. & Väliniemi, J. (2009) Pääkaupunkiseudun muuttovirrat muutoksessa. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 3/2009.
- ⁵³ Florida, R. (2005). Luovan luokan esiinmarssi. 580 s. Talentum, Helsinki. Alkuperäinen teos: Florida, R. (2002/2004). *The rise of the creative class*. 434 s. Basic Books, New York.
- ⁵⁴ Hultin, O. (1997). Helsingin asuntoja. Teoksessa Taipale, Kaarin ja Harry Schulman (toim.). *Koti Helsingissä*, 49-60. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- ⁵⁵ Dovey, K., I. Woodcock ja S. Wood (2009) A test of character: Regulating place-identity in inner city Melbourne. *Urban Studies*, 46: 12, 2595-2615.
- ⁵⁶ Lefebvre, H. (1991) *The Production of Space*. 454 s. Blackwell, Oxford.
- ⁵⁷ Massey, D. (1993) Power-geometry and a progressive sense of place Teoksessa J. B. Bird, T. Curtis, G. Putnam et al. (toim.) *Mapping the Futures: Local Cultures, Global Change*, 59–69. Routledge, New York.
- ⁵⁸ Anderson, B. & C. McFarlane (2011). *Assemblage and Geography*. *Area*, 43.2, 124–127.
- ⁵⁹ Dovey, K., I. Woodcock ja S. Wood (2009) A test of character: Regulating place-identity in inner city Melbourne. *Urban Studies*, 46: 12, 2595-2615.
- ⁶⁰ Kyttä, M. Kahila, M. Broberg, A. & Tynnilä, J. (2009) Laatu kokemuksina. Teoksessa Staffans, A. & Väyrynen, E. (toim.) *Oppiva kaupunkisuunnittelu (Urban Plannign as a Learning Process)*. Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto, Julkaisu 98, pp. 79 – 120.
- ⁶¹ Forsander, A. & Raunio, M. Salmenhaara, P. Helander, M. (2004) *Sykettä ja suvaitsevuuutta. Globaalin osaamisen kansalliset rajat*. Helsinki: Edita.
- ⁶² Kyttä, M. & Kahila, M. (2006) *PehmoGIS elinympäristön koetun laadun kartoittajana*. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus, julkaisu B90. Espoo: Otamedia.